

Hind 40 Mrk.

WIRIKIVI

N° 2

JUULI

VENI
1923

Sisu:

Mart Raud: Öisel uritunnil.

Hannes Hunt: Pettymys.

Juhan Jaik: Esä pilved.

Hermann Jänes: Niguliste 12.

Joh. Järv: Kättemaks.

Ed. Riisman: Aggio Bachmann.

Joh. Järv: Oleviku tões noorsoo psükoloogias.

Emar Eme: Jooni noorsoo liikumise sihist

Ed. R-mann: Noorsoo koondusest

Joh. Järv: Noorsoo karskusliikumisest ja ta põhjustest (järg.)

Ado Kalamees: „Uudismaa“ ilukirjanduslise numbri puhul.

Ed. R: Väike kavatsus.

Ü. E. N. Ü. Esitava kogu koosolek.

Mõned andmed Ü. E. N. Ü - st.

Ed. R: Ü. E. N. Ü. Tartu osakonna tegevusest (järg)

Henriko Seppik: Nuno.

Ih - Hii: Võru Teataja „kulturist“

H. Halliste: Neli reproduktsiooni: Autoportree, portree, maastik ja kompositsioon.

URIKIVI

NOORSOO
KIRJANDUSE, KUNSTI
JA SELTSIELU AEGKIRI.

VÄLJAANDJA
ÜLEMAALINE EESTI
NOORSOO ÜHENDUS.

Nr. 2.

J U U L I

1923.

Õisel uritunnil.

I.

Kask ringotab mu kohal raagund käsi
mu ahastusi kaasa haladen.
Täis pakitsevat palavust öö säsi —
puupungi sosisklusin saladen.

Soost sujub udu üles hiljukesi
kui häbelusen ehan paladen.
Mind vaatisklevad pilved salakesi
kuusktornid kõrged taevast taladen.

Mind vaatleb ringutleva kase alla
ju metski horitsondil süsimust,
kui kannaks hingen mulle küsimust.

Ning taevas — sinisilmaks saand nyid ta
nii suureks, küsivaks — mu üle laotund valla —
noid küsimusi mina vastata ei saa.

II.

Mu urikivil tuli vilklev virgub
ja näitab ööle keeli verevaid;
suits heledaina sammastena sirgub
täis sädemsilmi helkvaid, herevaid.

All puie valgus laieneb ja kõrgub
ning sirke äratabki suikuvaid;
kuusktüvist vaiku sädelevat nõrgub
öökulle tulle tormab huikuvaid.

Saab tulen tuhaks paberlehti palju,
noid ligi sydame mis kavva kant,
ka õilgi nagu aared põvve pant . . .

Põsk punale lööb koidul ärkaval ju
tuul hommikeelne — udusulgi siib
mu uritule tuha taeva viib.

Mart Raud

Pettymys.

Ma pörmandulle laoti kalli rõive
ja kutse kotta velle lihatse,
ka nii, kes ikki mulle ihatse,
sis tullive ja kalli tuju tõive.

Mu velle uneti mu kambren jõive,
ei olnu kenning mulle vihatse . . .
Eng kande vällä laulu sihatse,
mis endele , . . vaid endel olla võive.

Yn sygävehe tumma tuju lahtub.
Jäi ytsinte ma oma läve pääle
ja pörmandulle ärätallat vaiba.

Syä valuten mu humal veren jahtub. —
Oo kulle, . . . kulle koan kumma hääle . . .
Mu ryvetety heng nyyd endel kaiba. —

23. X. 20.

Hannes Hunt.

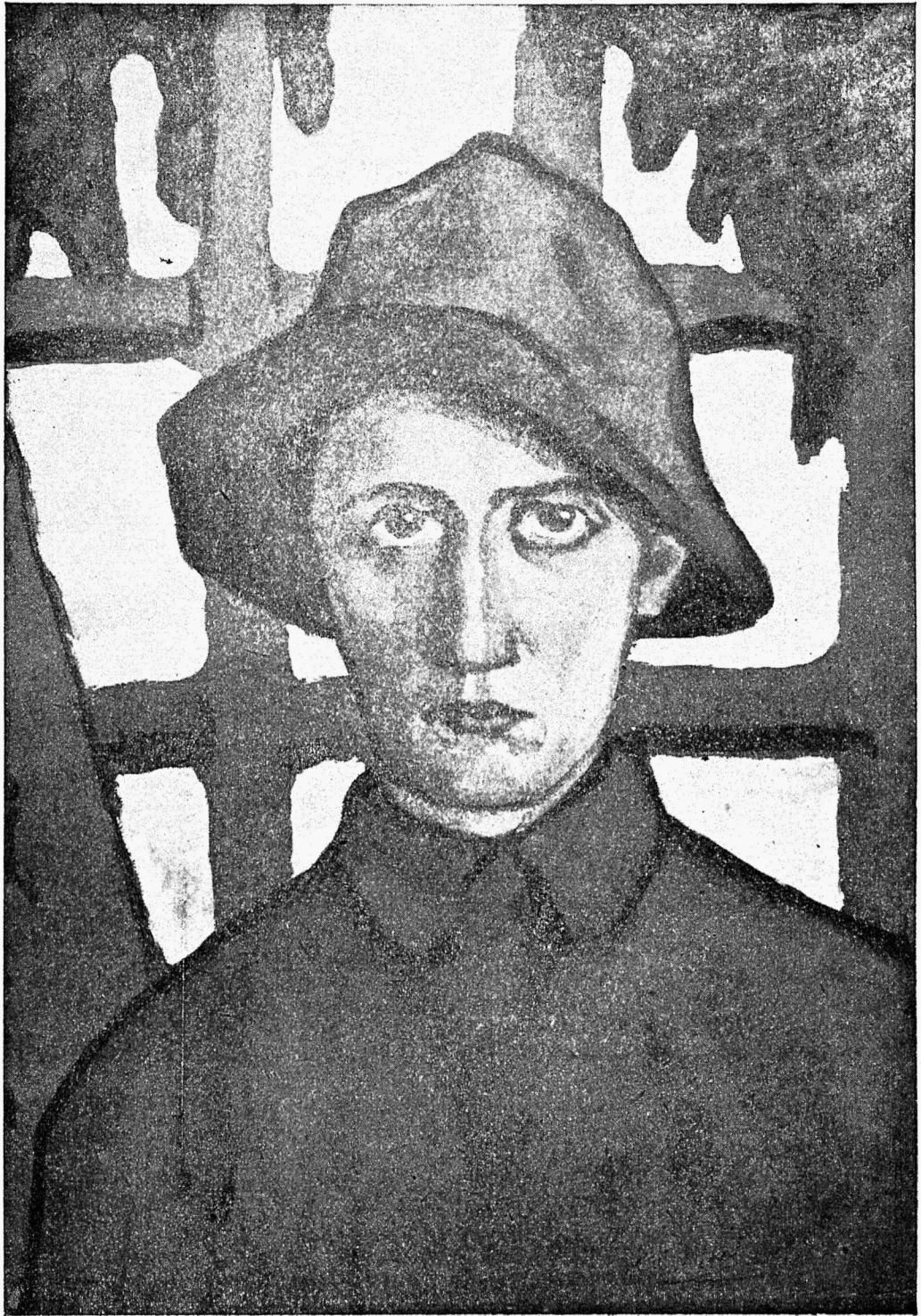
Esä pilved.

Nad käisid lahekesi teed —
Poeg nooruke ja Esä vana,
Kui teele igavesti neet,
Pand elupäeviks kannatama;
Taat nõrkes, murdis võitlus peet
Ta rammu, — suri väsind, vana.

Poeg väike kummardelles põlved
Een Esä, taeva poole kaes:
Sääl lensid õrnad roosad pilved,
Kui paited, millel võeras vaen,
Kui loodangkullan templivõlvid,
Kui hiiglalilled taeva laen.

Poeg lahkus säält, läks sinna teele,
Nood pilved kuhu näitsid rada;
Nad pea kadusid, ent meele
Jäid elama, neid unustada
Ei saand ta: nende pilvi pääle
Läks Esä vist, poeg uskus seda.

Ent harva siiski nägi tema
Noid Esä pilvi kihutaman,
Kui päiksest löönd nad särama,
Kui pühast tulest templi sammas.
Poeg tundis neid ja ikka ta
Nii neile pidi palvetama;

„Oo Esä, kuule minu palvet,
 Enne kui pilv Su ära viib!
 Kas olin sulle nõnda halb, et
 Pean üksi kannatama siin? . . .
 Oo Esä, kuule minu palvet —
 Ka mindki pilve pääle vii!“

Ja kord ta nägi tõusma taeva
 Säält läänest pilve kummalise
 Kui kevadlillen noalaeva.
 Sääl Esä pääl vist oli ise,
 Vist nägi Esä poja vaeva, —
 Ta saatis tuule marulise,
 Viis pilvi pääle poisikese.

Juhan Jaik.

Niguliste 12.

Klobisevad vaid kesklinna jalad,
 tänavail õhk sumbund, majade
 reastik, päikse pärastlõuna kullan;
 on kui muinasajad saabund, kiriku-
 tornen kellad pauguvad, sõidavad
 voorimehi troskad nagu vanastki,
 mil veel olin noor . . . Sammun nüüd
 Nigulistest alla, lüüen mütsi kukla
 nagu süütu lapse vastu seina.
 Niguliste! Niguliste!
 Kuis nüüd kurbusen ma ohkan,
 vaadaten:
 tume jumalkoda, selle õue,
 lapsena kun mängiti . . .
 Minu sünnipaik! Kivimaja, hiiglane,
 trepid, alla viivad sügavusse maa.
 Niguliste 12! Niguliste 12!
 Udun mäletan lapspõlve kanne;
 isa hoidis mind — ta koolnud aastaid! —
 vaatlin aknast väiksena
 tänavalle
 inimjalgu, mööda jooksvaid
 koeri, lapsi, vankrimüra
 kuulsin . . . On kõik läind!
 Tänapäeval peatun maja een
 Niguliste 12! Naeran vaid —
 pole siiski armsam Kullasepa,
 Harju, Rütli, Viru lobisev,
 ei Ameerika ja igav Pärnu maantee.
 Tahaksin kui poisike taas mängleda
 nendega, kes sirgund meheks ehk kes
 surma läind jo igaveseks ajaks!
 Näha endisaegu, mil vaid maailm oli
 Niguliste! Aeg vaid hirvitab;
 Nigulisten 12
 kasvavad ju teised lapsed,
 punapõskne noorus.

Hermann Jänes.

Kättemaks

Epiloog samanimelisele romaanile.

Kesköö. Varakevadine tähtine taevast vaade pilve koonlaid sihitult ülal, peites sageli nende varju poolpäise kuu. Yle linna kisatseva askelmuse aga oli lajunud kloroformiga läbiimbund udulinik, mis uinutas õndsasse magamusse kivimaju tänava paralleeliga. Äsja liivutatud puisteed, palistet pygat kroonega lehtpuist, nägid imelikult inimesest rahutut und, mida segas väsinud lindude symfoonia. End too ei takistand valgustamast sageli pilvede vahelt välja jooksvat kuu. Ta paiskas kahvund kiirte kimpe üle majastiku, mis kujundas eile niisutat tänville püsivaid kolmnurke. Eriti tugev oli Pyha Peetri kiriku torn, mis oma sõdurliku välimuse ja poosiga sünitas kuu kangelaste autoriteedi.

Emal linnast harvenduvate maja hütikeste vahelt valgendasid silla põikpuud otseku kahte ritta argund relvit inglid, mille vahele kumerdet kivisild. Otse pahempoolse põikpuu reastiku kõrval kumasid silla vahi majakese punased akned ähvardavan pyhadusen. Nad kui hoiatasid inimesi, kes tahtsid mõelda jõe sügavuse pääle, kun puhkas nõiduv haud. Ja kujuka tõendusena kuulduski säält libisevate lainekeste synges tõrjuv kisa, kes endi kylgi vastu liivaseid kaldaid lõhki hõõrusid.

Muidu oli kõik vaikne, isegi sillavahi hällilaps ei hulund.

Mööda kitsast kiviteed linnast välja liikus mingisugune tume kogu. Tema liikumise sihist ei suutnud silm ettekujutust luua, pigemini võis seda järeldada üksikuist peni haukahtusist, mis kaikusid vastukajan tulijalle linnast järele. Kogu lähenes sillale. Pilve varjust vabaneva kuu valgus võis tunda sellen vanameest, kes oli tihedalt kaet räbalaiga ning varustet täidet kaelkoti ja kepikesega. Ta ei peatund varem kui keset silda, kun põikpuule najataden vette jäi vahtima. Tugevalt myhas jõgi ja vahused lainet pörkasid vihaselt jääpankade kallale, milliseid kevadpäike ei olnud veel ära sulatand. Samad lainet jooksid kiirelt edesi ja kaotasid lõpuks oma vahuse iseloomu. Säält peegeldus jõgi imeilusalt hõbeläikel, millesse uppusid tähtede kiirte sarjad.

Vanakesel tuli äkki midagi meele. Äralt ringi vaadaten kuulatas, kas sillavaht ikkagi magab ja linnan eksitavaid samme ei kosta. Ollen ymbrusega rahul haaras ta kiirelt koti pihalt ja heitis pilkava hirvitusega jökke. Sellele järgnes pea katki murt kepp. Vabanedes sandit asjust, ilmus vanakese näole kibe meeleheitlik joon. Jökke visatuiga oli ta kui suurima osa enese olemas olust kõrvele heitnud. Ta tundis end relvitu sõdurina vaenlaste hulga een. Nyd võis teda igayks tappa, ilma et end kaitsta oleks võinud. End too oli veel vähe. Kaelakoti laineisse viskamisega ytles vanake end õnnest lahti, sest ta õnne jumal polnudki muu, kui täidet leivakott. Õnne saavutamise elavad vahendid olid helled inimesed, kes teda pea eales tyhjalt ära ei saatnud. Nyd oli ta neile koguni võõras; õnne jumal hääbund. Teda ei peet võib olla enam inimeseks.

Too meelheide lakkas pea. Vanake pidi midagi veel toimima. Rusikas käsil, kokku surut hambail mõtles ta nende pääle, kes teda annetusiga olid rahuldand. Too santimine oli tema elu myrgitand, nood ihnsad inimesed meele mõrudaks teind. Kogu elu polnud väärt et tema seda elaks. Teman oli pääle kerjuse veel midagi muud, — teman oli ka inimest. Kõigile oli vaja kättemaksta. Päälegi polnud ta enam kerjus. Kõik sandit varandus oli ära paisat.

Kuu veerand ilmus pilve tagant nähtavalle. Tume kogu jooksis kiirelt hyti poole, et aimu omada sillavahist. Saaden vaevast punaste akendeni, pani laps äkki toakesen kisendama. Vanake ehmus. Too kisa oli hirmus.

Ta tahtis kättemaksta. Hinge kinnipidaden sööstus ta kesksillale, kust põgusa pilgu linna poole saatis.

„Maksan kätte!“

Ja hall kogu kadus vihaste lainte vahtu.

Kuu pages hirmunult pilve varju ja linna sõrval pistis peni haledalthuluma. Oli varakevadine kesköö.

Paastu 1921.

Johannes Järv.

Aggio Bachmann. †

Too oli põrutav sõnum, kuigi end ammu lasi oodata. Oli ikka veel lootus, et ta paraneb, saab kuidagi terveks, ent see ei teostunud.

Kohtasin viimast korda teda puiesteel, kuhu oli tulnud jalutama pääle pikemat sängisolekut. Vaevalt-vaevalt liikus ta edasi, toetades kepile. Ent ikka särasid ta silmad elurõõmust, naer lehvis näol. Näis nagu naeraks ta surmale silma, nagu ignoreeriks ta üldse surma, ehkki see küll ikka enam ja enam omad küüned temasse surus.

„Rabelen niikaua, kui suudan,“ sõnas ta mulle korra „Estonia“ kontserdil oma harilikus lõbusas toonis. „Ja kui enam ei suuda, eks siis teeme lihtsa lõpu . . .“

Viimasel kohtamise momendil näis ta aga siiski veidi mõtteid olevat muutnud.

„Võtan end kord põhjalikult käsile ja arstin enda terveks,“ ütles ta. Vist tõstis ta lootusi osaline paranemine pääle pikemaajalist sängislamamist.

Ent saatus otsustas teisiti. — —

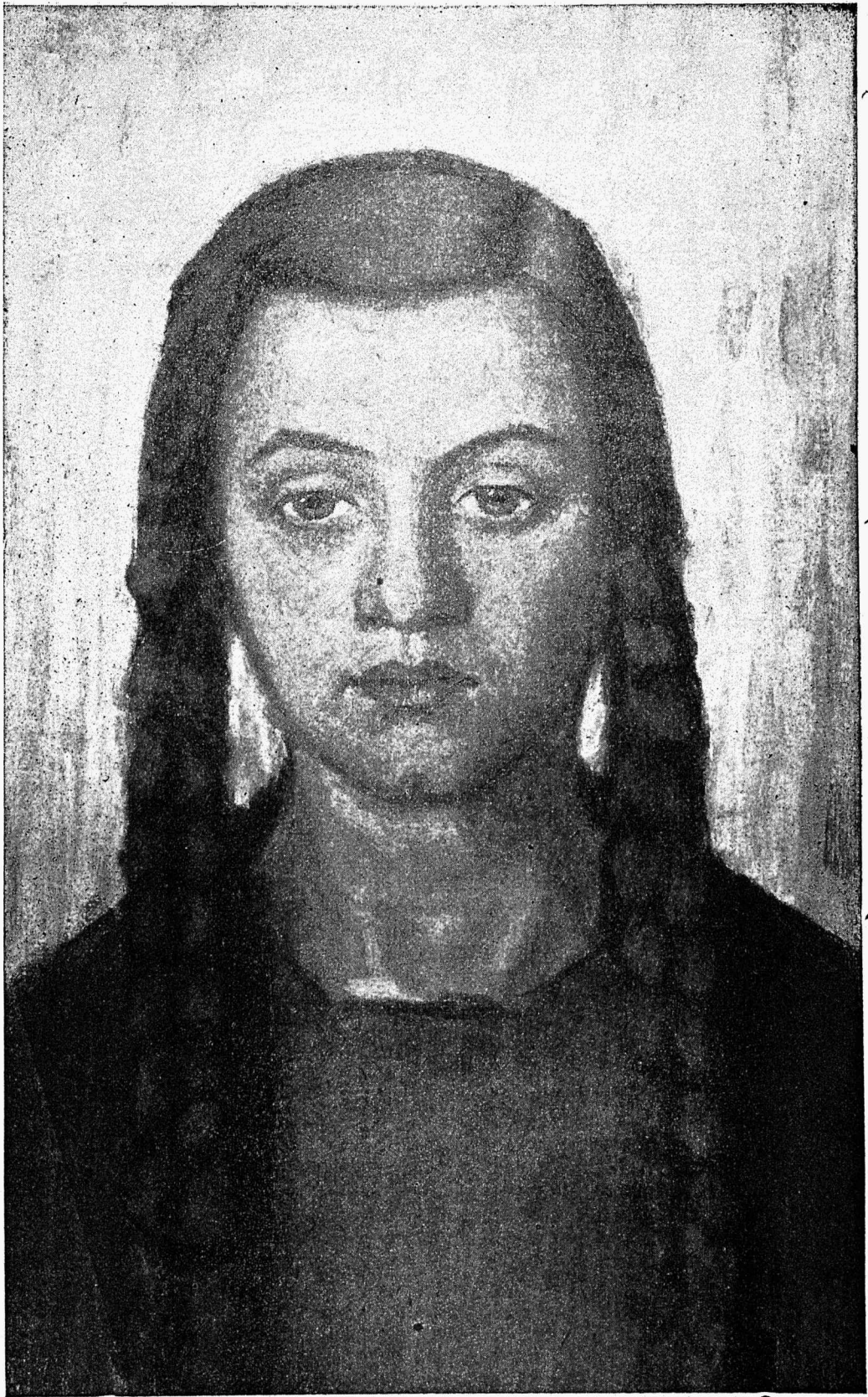
Omal ajal tegutses B. ka Ü. E. N. Ü. Tall. osak. näiteharus. Paremaist saavutustest oli tema juhatusel „Pisuhänd“, mis sai ette kantud hää eduga Draamateatris. Juba tol ajal käis ta ringi uute ideedega, uute kavatsustega. Üldse oli tema iseloom rahulolematu, otsiv. Ent tol ajal ei olnud tema otsingud võtnud veel kindlat sihti. Varsti jäi Ü. E. N. Ü. kitsaks tema ideedele, mis avaldus rahulolematuses, närvilikkuses, konfliktides. Ta loobus Ü. E. N. Ü-st ja asutas „Keula“. Nii saabus „Hommikteater“, kus ta võis anda oma loomisvõimele ja fantaasiale vaba lennu. Iseloomult oli B. suurepärase seltsimees, kelle teravmõtteline ja algupärane nali sünnitas seltskonnas alati lõbusa meeolu.

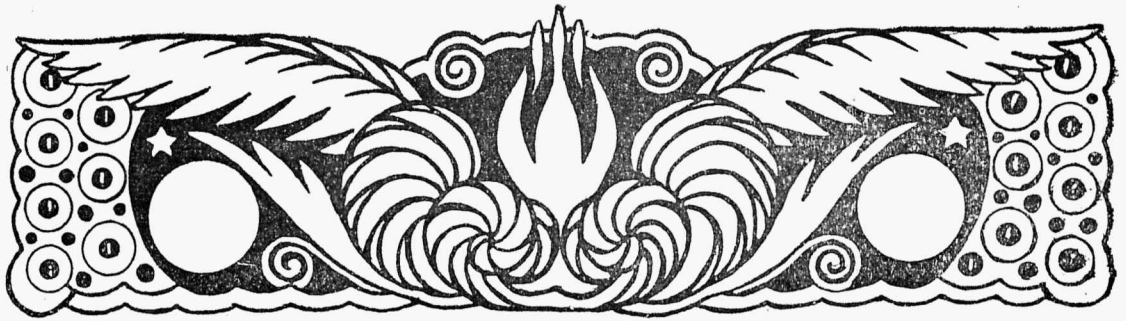
Raske siiski ette kujutada, et ei näe enam tema lõbusat naeratust, ei kuule tema fantaasiarikkaid kavatsusi, ei saa naerda tema südelevat teravmeelsust . . .

Peame leppima sellega.

Talle on tõmmat kriips pääle. Ent ta sõbrad, tuttavad mäletavad teda kaua, peavad eeskujuks ta endohverdavat tööd.

Ed. Riisman.

Oleviku tõed noorsoo psükoloogias.

Joh. Järv.

Udune, materjaalsusest läbiimbunud tänapäev on suutnud osutada meile mõningaid asjaolusid, millest peegelduvad noorsoo psükoloogia kui ka mõistuslised tingitavused. Ehkki elatakse otsingul, kujutada piiri tolele psükoloogilisele tööle, ei küüni jõudu ega võimalusi teostamiseks. Peab ikka jääma tulemusile ja veelgi tõendama, et pole selgelt mõistetavad me noorsoo vaimlised huvid. Ent ei tohi muide konstateerida viimase lõpulikku väljakujunematust, on ju avaldunud tost mitmetki tõekspided. Subjektiivsed otsused vaimlise rajanemuse kohta ei vääri too võrdist tähelpanu, kui vast tunnustamiseks vaja. Masselised etteheited ideelageduse, targutamuse j. m. s. üle, võhikute perest pole suutnud valgustada tõsiseid puudusi ja olematusi. Sama on räägiti hääd.

Noorisugu oma revolutsioonilise ja heroilise iseloomuga on vastuastunud igale oeviku tööle. Pole traditsioonest küllastund elukool suutnud veel kasvatada noori hoiatajaiks ning liigettevaatlikeks. Neil ei puudu sisemine tõetunne ega sügav iseteadvus, mille vastu täielist hingeelulist usaldavust tuntakse. Viimane tõsiasi on aga pidand valjuid arvustusi kandma, mis sihit nende noorsoo enese loomulike omanduste vastu. Väitakse, too olla sõdade ja rovolutsioone ajuline tagajärg. Asja häädund meeololu, mis kiindund tehnilisse sõjategevusse ja selle traditsioonilisse sissu on nooris kutsund esile mõningaid ebanähtusi. Hukkamõistetavad on need isetegevuse algmed ning too autonoomne noorsooliikumine.

Ent nii arvavad vaid üksikud, kes ei suuda hinnata nooruse väärtust ja tegelikult noorte isetegevusest eemal on seisnud. Ülalmainit omadused tulid ilmsiks juba aastate eest, ehkki nad vormilt tänapäeva iseloomu ega laadi ei kajasta. Ja milles on märgata uudsust? Kas pole tundelik noorisugu ikka iseteadev olnud ja vastseid võimalusi selle väljenduseks otsind. Meil on ajaloolisi dokumente tolle tõendusena, mille väärtused kustumatult püsima jäävad.

Nüüd vaataksime lühidalt viimasel ajal noorsooliikumises ilmsiks tulnd oleviku põlevamaid probleeme ja nende käsitlust. Siin vast ongi mõõduandev noorte nüüdne psükoloogia ja intellektuaalsus. Sama selgub kui võrd on ülalnimet arvamused motiveerit.

Noorsooliikumise definitsiooni määramusel on kokkupuudut paljude asjaoludega, millest võiks konstrueeruda autonoomse noorsooliikumise sisu. Siin on mõjuvad üldtähtsusega oleviku küsimused, mille kohta seisukohta võtta vajaline. Viimasest selgubki, milline peaks olema meie noorsoo vaimline pale ja kuis lähendada seda mõistet noorsooliikumise enese profiili. Räägitakse traditsioone ja kivilinenud eluvorme eitamusist ning ideaalse laialdaste ilmavaateiga isiku loomisest. Ent kõik need on kindlasisutud raamid. Vaja ligineda põhimõtte valgusele, kui seda on teht mujal. Ja huvitav, meil on ka tolle päälle mõeldud. Võiks ehk isegi rahulduda, kui aga too vaimlise pale mõiste ise lubaks.

Äsja peeti E. Koolin. Keskliidu V kongressil arutati probleemi — millisena tahaksime näha meie noorsoo vaimlist palet. Lahenduseks rida tõsisid referaate. Küsimusel — noorsugu ja poliitika — selgus, millise meeleoluga võeti vastu noorsugu eriti huvitav probleem. Peab siinkohal konstateerima, et puuduteti vaid ühekülgset ja s. o. — kas vaja noorsool segada poliitikasse. Mis poliitika enesest on ja milline ta eluline tingitavus või positsioon noorsoos jäi pinnalisele vaatlusele. Ühesõnaga, jäi kõrvale poliitika analüüsatsioon noorsoo huves. Ent rõõmustavana mõjus resolutsioon, milles toonitati poliitika tähtsust noorsoo ilmavaate arenemusel.

Noorsoo ja rahvusluse suhete selgitusel peab ütlema ei teht ühtki kaint otsust, väljaarvatud O. Looritsi esitatud resolutsioon nimele muutmise suhtes. Kas siis tõesti rahvusaade nii väärtusetu on, et ärritet meeleolus selle otsustamisel paar väetist resolutsiooni vastuvõetakse? Usun, siiski nimetatud probleemi laiaulatusse, kust võiks rahuldust saavutada vaimlise pale määramiseks. Pole ju otsustet tooga noorsoo seisukoht, kui rahvustunde vaesust etteheidetakse. Puudub põhjalikum informatsioon, kasutatagu aegloo tõdesid. Paremini tegid väljaspool kooli tegutsevad noored Tallinnas, jõudes otsusele, et noorsooliikumine on isegi rahvusline liikumine. Ühes tooga käsitati küsimust palju noorsooliikumise lähedamalt. Tartus tegid seda üksikud marurahvuslased, kus juures nende ärritet meeleolu täielik otsustamisvõime ei mahtund. Sama kergemeelne oli häätahtlikum otsus skoute kohta. Kui tolele kihutas skoute pooldajate sõim „naroovatagusiks“, siis osutus küll fakt, mis noorsoo ideoloogiale teise lehekülje pöörab.

Mainit ebarahuldavad näited ei tohiks tõesti olevale seisukohale jääda, sest siit ei selgu ju sugugi, milline peaks olema noorsoo vaimline pale. Ja kui viimane tõesti tähtis peaks olema, ärgu arvestetagu vanade hoiatusi, sest milleks võeti kongressil vastav resolutsioon noorte ja vanade suhetes vastu.

Ei mõtle siin mingit põhimõtetist süüdistust, vaid asja lähedal olles pean konstateerima fakte. Et aga ülalmainit probleeme vildakut käsitlust koolin, kongressi arvel toonitan, on muide loomulik. Peame ikka jääma tõele, et seni koolinoorsoo kongressid noorsooliikumises mõduandvamad on olnud ja sinna koondund teadlikumad noored. Olen harjund nii paremat lootma. Mis aga puutub sarnaste tõdede analüüserimusse noorsoos üldse, olgu tähendet, et nüüdine ajavaim on meelitand meie noored kaugele kõrgemaist küsimusist. Intellekt on mähit tänapäeva kisendavasse madalusse, järele jättes sest sageli vaid haiglase järelaime. Hingeliste vajaluste rahuldamise asemel pidi astuma paralüüseriy keheline nauding. On nii andumine ilu hävimusele. Sport meelitavi rekordega, pronksmärkega on aja vaimus esilolevam faktor. Tolle külgehakkava haiglase nähtuse teenus ongi nõrk intellektuaalsus, sootu esteetiliste olemuste olematus. Poleks põhjendumatu arvamus, et sport meie päivil kahjulikum alkoholist. Too on läbielamuste resultaat. Idee, viia noori harmoonilisele arenemusele ei teostu füüsilise hasartismi üleolekul. Pole vist kellegil andmeid elu jõulisest kunsti taotlevast ettevõttest. Ikka rekord-sport, mittegi ideaalne kehakultuur, mida tõsiselt harrastama peaks. Sageli pasundavad sarnased rekordmehed aadete ja ilu hävimusist hinges, olgugi et ise viimasele nähtusele pinda valmistavad.

Meie noored on seega ise tõendand, mis tähendab — terves kehas terve vaim. Veel enam aga seda, kui palju väärrib lugupidamist estetism — ilu, ilu pärast.

Ülalmainit ja muud sarnased oleviku esiplaanile toetuvad tõed ning nende käsitus on suutnud tungida noorsoo psükoloogiasse valguse otsimiseks. Ja kui siit kokkuvõtteid teha, tuleme vähe piinlikku situatsiooni. Ei saa rahulduda meie noorsoo tänapäeva vaimliste väljavaateiga. Too noorte

vaimline pale pole ikka veel selget ilmet avaldanud, sest probleeme lahendusel vaja kündumust ja usaldavust. Viimased on aga jõhker ajavaim hoolimatu käeliigutusega purustand. Ei siin aita enam väetid süüdistused ega motiveerimata manamused. Parandada võib vaid kindlate asjaolude objektiivne kritiseerimine ja tahterikas nõrkuste kõrvaldamine. Tolleks on aga noorsool enesel suurim eesõigus.

Lehekuu, 5. 1923.

Emar Eme.

Jooni noorsoo liikumise sihist.

(I. Noorsoo kongressil ettekant referaadi konspekt.)

Enne kui rääkida, milline on noorsoo liihumise siht, peame asetama küsimuse: mis on noorus? Enne kui vaadelda mingit liikumist, peame vaatama kes või mis on liikuja, sest liikumise iseloomu ja suuna mõistame vaid siis, kui tunneme liikujat: liikumine on funktsioon, liikuja — argument.

Mis on noorus?

Ärgipäine elu võtab noorusmõistet bioloogiliselt: kortsus näoga habemik on vana, sileda näoga — noor. Ent too vaade ei ole alati õige, kuna paljud, päält näha, noored „pettund lootmast, väsinud ootmast ja ainult tuhk neil jäänud hinge maha.“* Ei saa sellepärast noorsoomõistet bioloogilise nähtusena võtta, vaid peab võtma seda psühilise mõistena.

Nooruse iseloomulisemaid omadusi on idealism, vaimustus, usk, revolutsioonlikkus, julgus — „noor olla tähendab kevadet rinnas kanda.“

Noorusmõiste selgub enesest, kui võrrelda noori vanadega, vaadelda noorte ja vanade vahelist antagonismi. Ühel pool traditsioon, korrapäralikkus, tagasihoidlikkus, kaine järelekaalumine, „sooja pesa“ kultus, teisal — autoriteedi ja traditsiooni eitamine, otsimine, tormamine, ebautilitaarsus, revolutsioonlikkus. Vanad on õppind „elukoolis“, nad teavad mis on elu ja kui raske on ideaalil igapäises hallis elus võidule pääseda — noorus ei tunne elu, ta usub enda ideaalide paratamatut täidminekut. Vanad on elutargad, noored on julged. Vanad kaaluvad palju ja teostavad ettevaatlikult, „strateegiliselt“, noored — tänu tunnete ülekaalule mõistusest — kaaluvad vähe ja teostavad kas palju ehk mitte sugugi (noored ei tunne kompromissi). Vanad teavad, millise vaevaga on saavutat inimsoo väärtused, nad ei luba neid ümbertõugata, isegi kritiseerida — noorus otsib uusi väärtusi. H. Raudsepp konstateerib õieti: „Igal ajajärgul on omapärane noorus. Kuid selles on ta alati ühesugune, et ta vanu kõlblusreegleid kunagi täielikult omaks ei võta. Noorus, kes vastu ei hakka, olnud väärtusi ümber ei hindaks, ei oleks kellegi noorus, ei täidaks nooruse ülesannet.“

Vana seltskondline kord, kõlbluse ja estetiismi väärtused varisevad noorte päalesurumisel. Noored on ikka „mässajad“, tegutsegu nad Itaalia vabadusvõitluses, prantsuse revolutsioonis, moodustagu Vene 70 aastate idealistlike liikumise või kultiveerigu „futuristlik“ kunsti. Kuna vanad „ajaloo raskeid rattaid“ kardavad, tormab noorus, hinges „elu tuli“, võitlusse, riskeerib ja hüüab kadu „nendele, kes näevad und.“ Vanad nimetavad nooruse tuld hädaohhtlikuks ja hoiatavad noori „ärakõrvetamise eest“, noorus ni-

*) ja, vastupidi, habemik noorusvaimustust tunneb.

metab vanade tuld „vettinud raagudest hingitsevaks loiduks, paras karjapoistele käsa soojendada ja kartulid küpsetada.“ Antagonism noorte ja vanade vahel on olnud igal ajal ja püsib alati, tõustes erakordselt teravaks murrang aegjärgudel. Peeter Suur, barbaarset Venemaad europaseerida püüdes, leidis opositsiooni vanameelses bojaar-konnas; tsaar — reformaator oli sunnit esinema sarnase ebataktikaga, et isiklikult auväärt bojaaride arsi-napikkused habemed maha kääritas. Samuti leidis Noor-Eesti liikumine vastasrinna vanameelsete keskel; noor-eeaslase loosung „Enam euroopalikku kultuuri!“ tõlgitseti vanade poolt „saastaks, korjat Euroopa suurlinnade bulvaarelt.“ Noorus otsib uusi teid, vanad säilitavad traditsiooni — see on olulisem vahe noorte ja vanade psühhikas.

*

Nagu igas võistluses, nii on vanade ja noorte omavahelises „sõjas“ teat väärnähtused. Sünnivad konfliktid, mis oluliselt tingit ei ole, milledel iga loogiline põhi puudub. Neist väärnähtusist ei ole puhas kumbki „väerind“. Nii ignoreerib noorus mingit väärtust vaid sellepärast, et väärtus vana, ebamodern, et vanad seda väärtust tunnistavad. Omakorda, võib olla veel suuremal määral, patustavad siin vanad: „kes seda meie ajal on näinud, et noor tütarlaps poissmehe üliõpilase korteri uksele koputab.“ Vanad ei juurdle, milles sisaldub siin pahe; mitte noorte toimingute sisuline külg ei kohuta neid, vaid mõte: nende ajal nii ei teht. Kui antagonism noorte ja vanade vahel psühhiliselt tingit, kui „sõda“ siin paratamata, siis olgu too „sõda“ suursugune ja vaba üleaarusest omavahelisest „shovinismist“. Usun, et noorsoo liikumine selles mõttes oma sõna kaasaraäkida suudab.

*

Mitte sihilt ei erine noored vanadest, vaid taktikalt. Ei tule seepärast imestada, kui noorsoo (ma mõtlen väljaspool poliitilisi parteisid ja usku seisvat noorsugu) suurima sihina, millesse kõik teised sihid ärasulavad, teda vaid ilusteerivad, nimetame igivana ideet: ideaalne inimene, mis oleks esteetilis-eetilise, mõistuslise ja kehalise arenemise harmooniline ühtlus. Inimene, kelle eeskuju kehaliselt oleks vana greeklane, mõistuselt — Newton, esteetiliselt — Beethoven, eetilisel — Kristus. Just viimane oli see, kes inimesuse probleemi kogu tema suuruses esile tõi ja täie õigusega end „Inimese pojaks“ nimetada tohtis. Parima inimtüübi probleem omab erilise vajaduse paraegusel ajajärgul, kus suurim ilmasõda, mida ajalugu kunagi näind, hävitand ja halvand kogu inimesoo kõlblised ja esteetilised pühadused. Paljastades neid paheseid, mida inimesoo sõjalt pärandand, esineb „Tarapita“, ränga süüdistusega nüüdiseaegse inimkonna vastu. Olgugi, et „Tarapita“ siin teat määral hasarti satub ja hüperboliseerib, peame tunnistama, et sõda tõesti „sinililled porri tallanud“ ja et inimhing suurtüke mürinast veel väljapuhkand ei ole. — Inimese mõiste on väljanaerd: inimene on kõikide pahede konglomeraat ja temast kõneldakse vaid halvaks-panevalt. Õeldakse eksimise ja nõrkuse puhul: see on inimlik, nagu oleks inimese mõiste mingi negatiivne, allpool nulli, mõiste.

Et inimene maad annaks Inimesele, kes sisaldaks suurimaid hingelisi varandusi, kes mitte vaid suurtüki lihana kõlbulik ei oleks, kes ühiskondliku olevusena varustet oleks tarvilise eetilise kõrgusega, kes „ei mahuks tervena kübara ja saabaste vahele“, — see on noorsoo liikumise siht. Inimese mõistet positiivseks tõsta, mitte väljamõeld jumalate suurust imetleda, vaid enda, kui realselt olemasoleva olevuse, väärtusi tõsta — seda peab noorus püüdma. Mitte selles ei seisa inimese suurus, et ta jumalusele lähe-

mal, vaid selles, et ta taime ja loomariigist kaugemal; mitte „kui jumalik“ ja „ma jumaldan sind“, vaid „kui inimlik“ ja „ma inimdan sind.“

Noorsoo liikumise siht on I n i m e n e.

*

Noorsoo liikumise siht on seega kasvatusline. Ent sama siht on ju, võidakse öelda, koolil: milleks siis veel noorsoo liikumine ja kuis võib noorus iseennast kasvatada?

Et selle peale vastata, vaatleme kooliolusid: kas ja mil määral täidab kool enda kasvatuslist ülesannet praegu ja millised on tuleviku vaäljavaated sel alal.

Et praegune kool kaugeltgi enda ülesande kõrgusel ei seisa, on selge igale, kes koolis õppind, õpib ehk õpetab. Viimastest avameelsemad tunnistavad seda salgamata, nii et siin erilist üksikasjalist tõendust tarvis ei ole. Meie kool on alles oma arenemise algastmel, oleme ikkagi veel venekooli mõju all ja ei näe ette, millal sellest täielikult vabaneme. Meie kool ei valmista õpilasi elule ette, ta kasvatuslik töö avaldub ühekülgses suunas: teaduste omamises, jättes nõrgeimaks õpilase esteetilise arenemise. Vaadet, et meie kool „vaimu tapmistasutus“ (Tarapita) ja kooli reform vaid selles avaldub, et ühe „kroonu“ keele ja meele asemel teine ja „korridori vaskal“ kuue ees läikivad nõõbid puuduvad“ (Uudismaa), mitte pooldades, võib siiski väita: praegune kool ei ole kaugeltgi ideaalne, koolipuhastus, kui nii öelda võib, on alles tuleviku küsimus, „Messias“ on siin veel oodatav.

Oletades, edasi, et pahed, mis praegusele koolile omased, tulevikus kaoks, näeme, et ka tuleviku kool õpilase kasvatust täiel määral läbi viia ei suuda, sest kool on ikkagi piirat ajast, kuna inimese arenemine piiramata on. Ei või oletada, et kool kunagi muutuks sarnaseks vabrikuks, mis õpilase enda sisse prepareerimiseks võtab, et teat kindla aja pärast täiesti valmind, küpset kodanikku väljalasta. Peame leppima tõsiasjaga, et kool ka parimal korraldusel ja reformeerit kujul enda kasvandike kasvatust lõpule viia ei saa, et noorsugu koolipingilt lahkudes kaugeltgi vaimliselt fikseerund ja väljakujunend ei ole, et arenemine veel täies hoos, et vaid tõuge arenemiseks ant, sõnaga, et noorsugu poolikult kasvanuna koolipingi jätab.

Mis ootab ent noorsugu, kui ta omand dokumentaalse tõenduse kesk-kooli lõpetamisest, väljaspool koolimüüre? Vabanend kooli distsipliinist, tundes ennast „täiskasvanuna“, andub noorsugu kinodele, kabareedele, tantsukursustele, prostitutsioonile ja alkoholile. Hoida noorsugu langemisest, see on noorsoo liikumise n. õ. negatiivne ülesanne, küllalt tähtis, et seda liikumist õigustada. Ent noorsoo liikumisel lasub veel teine ülesanne: positiivne. Vähe sellest, et säilitada seda, mis annud kool: vaja jätkata koolis pooleli jäet arenemist, viia lõpuni noorsoo kasvatus. Tolle raske kasvatuslise ülesande teostamiseks vajab noorsoo liikumine ideeliste õpetajate kaasabi ja ter-vitet olgu need vähesed, kes oma käed siin külge on pannud.

*

Kui noorsoo liikumises esimene suurim lipukiri oli „Inimene“, siis oleks teine loosung: Estlane, ja noorsoo liikumise ülesanne oleks Eesti psühika, omapärase kultuuri ja kunsti loomine. Kuna ruumi mõttes võimalus puudub lähemalt nende motiivide juures peatuda, mis noorsoo liikumise rahvuslikkust põhimõtteliselt õigustaksid (osaliselt on see käsitet Uurikivi Nr. 1, lhk. 16), siis riivame lühidalt rahvusprobleemi erilist tähtsust nüüdisajul, mil ilmasõda meie rahvusküsimuses uue lehekülje pöörand. Olles aastasadan-deid poliitiliselt teise rahva võimualune, elades alatise ümberrahvustamise surve all, sai eestlase patriotism vaid negatiivne olla. Päärõhk pandi selle

peale, mis meie olema ei pea; seda ent, mis meie olema peaksime, ei võidud olude sunnil teostada. Meie ei ehitand: meie säilitasime vaid ehitusmaterjali. Ajalugu ei võimaldand Eesti kultuuri väljakujunemist, ja kui järsu, ootamatu hüpega Eesti iseseisvaks sai, saavutas rahvusprobleem seega vaid välise võidu, kuna sisult ta endiseks jäi. Eestlane oli kui karjapoiss, kes ootamatult miljonääriks saanud. Iseseisvus on Eesti kultuuri ajaloos ses, mõttes traagiline, et ta liig ootamatult tuli, et vorm enne saavutati kui sisu. Meie sugurahvas, Soome, on siin palju õnnelikumas seisukorras: Soome rahvusline kultuur oli ju ammu, enne Soome poliitilist iseseisvust, olemas; sellal, kus meie emakeelsest keskkoolist unistasime, võisid Soomes võrsuda sarnased mehed, nagu Kivi, Aho ja Sibeliuse. Ei ole imestada, et, olgugi poliitiline iseseisvus saavutat, veel rääkida ei või Eesti intelligentsist, Eesti omapärasest psühikast ja kunstist. Ent aeg on saabund selle loomisele asuda, võimalused selle teostamiseks on kättevõidet. Poliitiline iseseisvus on abinõu mitte eesmärk; au tole abinõu saavutajaile, ent suurim au meie rahvuslise iseseisvuse, kui kultuuri avalduse, rajajaile. Siin ootab meie noorsugu suur loov töö, sest „iseseisev vaba ja rippumatu Eesti ei ole mitte ainult tühipaljas geograafiline mõiste. Ta on võrratult rohkem kui väike soine ja liivane maalapikene Lääne mere rannal oma rahvusliku sõjaväe ja politseiga, emakeelse kantselei ning vabaangeldamisega.“

Eesti vaimlise iseseisvuse saavutamine, poliitilisele iseseisvusele sisu anda, — see on noorte ülesanne. Noorsoo liikumise siht on: Eestlane.

* * *

Ülaltoodust võiks noorsoo liikumine üldise sihina, mis küllalt täielikult tole liikumise lipukirja äramäärab, võtta: Inimene — eestlane. Ent noorsoo liikumist iseloomustab veel üks püüe: noorustunde säilitamine. Viimane ei ole väärtuslik mitte niivõrt sihina, kui abinõuna sihtide saavutamises, kus ta olulist rolli etendab.

(Järgneb).

Noorsoo koondusest.

Rahast, noortest- vanadest ja muust.

On pand alus väljaspool kooli tegutsevale noorsoo koondamisele, alus kongressil valit toimkonna kujul. Toimkond on alustand tööd ja rajab agaralt noorsoo koonduse alusmüüre. Millisena liit kujuneb, ei ole nähtavasti enam kahtlust. Käib see koondumine neid samu vanu radu, mida käind ees paljud teisedki liidud ja koondused. Midagi uut selles asjas pole leit. Ja üldse on raskegi sarnases asjas suruda läbi midagi uut. „Uue“ juure võib

jõuda vast alles pääle pikemajalist tegutsemist, kui puudused ja vead ise selleks sunnivad. Vast on see paremgi. Pikaldasem, ent kindlam tee.

Tuleb siiski murda pääd, kudas saaksime endi tulevases koonduses luua enam üksmeelt, luua suuremaid ühistöötamise võimalusi, soetada paremaid sõprussidemeid.

Vaevvalt küll saab siin mõjuda põhikirjega, resolutsioonega, kodukorriga. Siin vaja arusaamist ja tööd.

Mis on kammitsaks meie noorsoo tegevuses? Kus on vähk? — Ja hambad ristis saame korrata vaid ammust ajast samal viisil väljendet sõna: raha! raha! raha!

Kujutagem ette, et meil küllalt raha, et kaevame teda välja tühjene-matast august, et puistame teda varukaist, et iga meie hää mõte juba muu-tub kullaks sama mõtte teostamise võimaldamiseks, — mis meie siis kõik ei teeks! Ent — ettevaatust! — palju ei maksagi soovida, küllus teeb laisaks. Kui meil oleks niigi palju, et ei pruugiks suuremat osa omi jõude, kõiki omi jõude rakendada majanduslise hoovapuu kangutamisele, ka siiski teeksime palju endi tegelise koondamises, koondamises selle sõna sügavamas mõttes. Endi keskkorralduse kaudu saadaksime üle maa instruktoreid, organisaatoreid, õhutaksime suureviisilisemat noorsoo vaimlist tõusu, korraldaksime omi noorsoo üldiseid muusikapäivi, laulupidusid, ülemaalisi olümpiaate, sõidak-sime külla väljamaa noorsoole sõprussidemete loomiseks . . . Oo — jah . . . Ent nüüd vaid naeratab igauks ja lausub pilkelikult: i-lu-sad sõ-nad! . . .

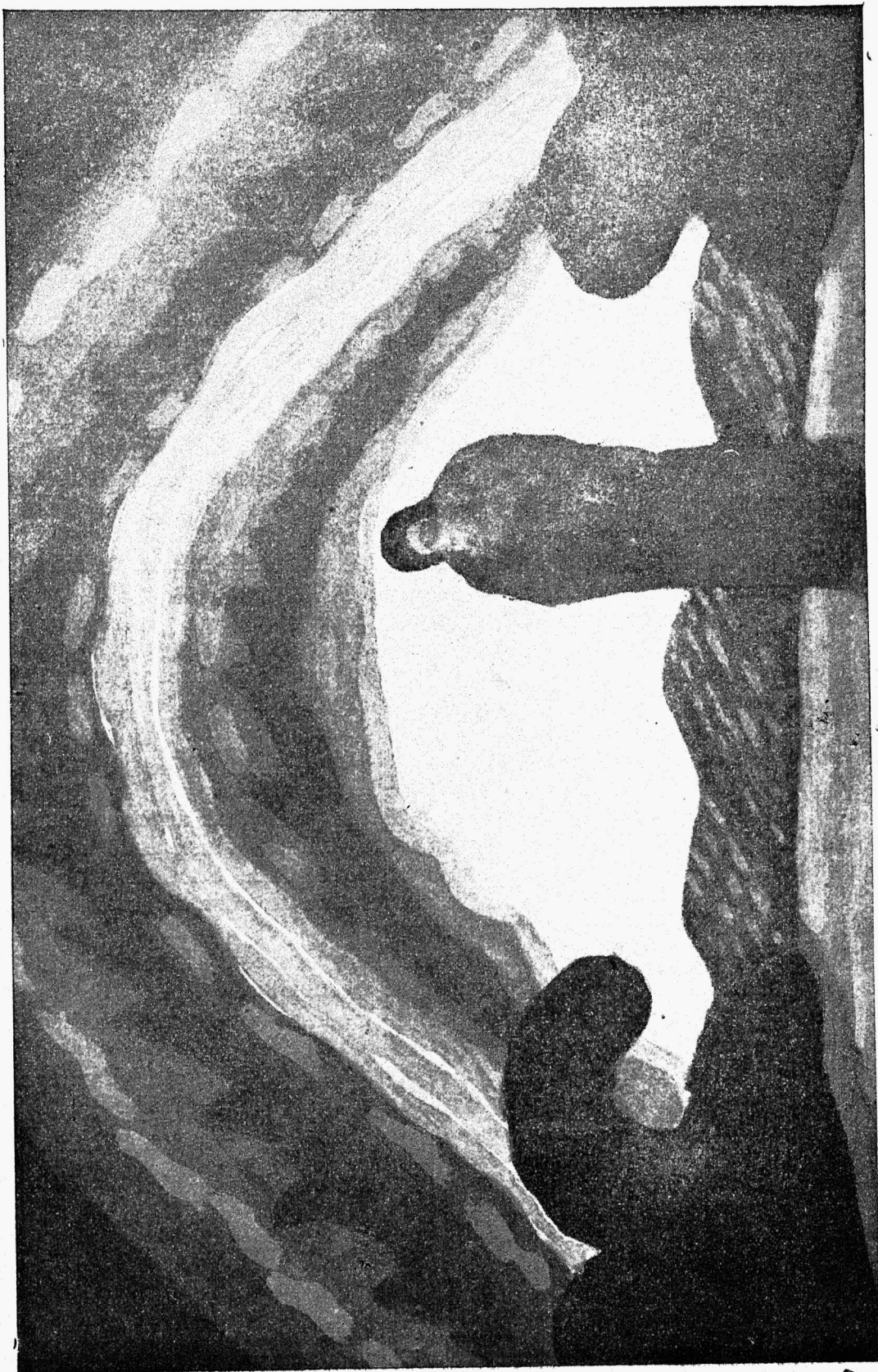
Või meie veel meelt heidame! Kui kord rabelemine, siis rabeleme Pingutame jõudu ja loome omale keskkorralduse, kel osaltki võimalus oleks lähemale meie ühiseid eesmärke tuua. Meie organisatsioonid ei tohi jääda käed rüppes ootama, mis keskorgan teeb, — nad peavad võimaldama keskorganile töö. Organiseerime suuremaid ettevõtteid, mille sissetulek määrat keskorganile meie ühiste vajaduste rahuldamiseks, kindlate sidemete loomi-seks. Organiseerume ühiseks tööks — ühendet jõud on ikkagi ü h e n d e t j õ u d.

Või peaksime eeskuju võtma neist organisatsioonest, kes sisemiste lahkkelide, hõõrumiste ja konkureerimise tõttu sammuvad hua poole? . . .

Sääksin noorsoo koondumise lipukirjaks sõnad: h ä ä t a h t l i k u s ja h ä ä t a h t m i n e.

Kui on olemas need kaks asja, siis saame üle kõigist muistki küsimusist kerge vaevaga. — — —

Noorsoo üldist koondamist ei nähta hää meelega vanade poolt, kes tahavad ütelda igal pool oma isaliku sõna, kartes, et „uisapäisa tormav“ noor-sugu hakkab raiuma üle aisa. Mõned autoriteedid ei taha aru saada, et noor-sool vajadus iseseisvalt koonduda. Noorsoo organisatsioonid töötada ju ikkagi üldhariduslikes sihis, mis jaoks siis eriline noorsooliit! — Noorsoo ja „vanasoo“ vahel on paratamata vastolu. Noorsugu on revolutsiooniline, kärsitu, teguihaldav, vanad aga tagasihoidlikud, sageli liig kaaluvad, reakt-sioonilised. Noorsoo tegutsemist ei osata sääl tihtigi hinnata, õieti ei mõisteta tema psükoloogiat (olgugi et kõik vanadki korra noored olnud!). Miks teki-

vad sageli maal haridusseltside kõrval ellu noorsoo seltsid? Miks ei tööta noored kaasa haridusseltses? — Haridusseltsid ei rahulda noori. Nad on liiga paindumatud elu ja aja nõuetele. Harilikult on haridusseltside eesotsas mõned vanameelsemad isandad, kes istuvad vaaraodena endi kohtadel ja murravad vähe muu üle pääd. Suuremalt osalt on ikka noored need, kes tegutsevad seltsides ja aateid kannavad edasi.

Noorustuld on vaja õhutada vanades. Nad peavad noorteks muutuma. Olgu nad noortena noorsoo eestvedajad, mitte vanadena. Kõik hariduslised seltsid peavad olema ühtlasi ka noorsoo seltsid. Noorsoo tuli olgu meie hariduslisteks eesmärkideks koondumise hing! —

Noorsoo koonduse teostudes jääme lootma, et ta kujuneb ühtlasi ka laiema ulatusliseks noorsoo liikumiseks, mis suudab võtta oma pääle täiesti igasugused haridusliidu funktsioonid. Loodame, et selle tõttu jääks ülearuks haridusliit.

Kui aga siiski mõnes ringkonnas haridusliitu nii „hirmus“ tähtsaks peetakse, siis võiks noorsoo koondus häätähtliselt talitada: ta astuks ka sellesse liitu, ent juba oma keskkorralduse kaudu.

Esialgul koondaks noorsooliit kõiki iseseisvalt registreeritud, väljaspool poliitilist õhkkonda tegutsevaid ja igakülgse endaarendamise sihis töötavaid noorsoo organisatsioone. Kui aga edaspidi võimalus kujuneb koonduse piire laiendada, siis ei võiks selle vastu vähematki olla. Igatahes kontakt tuleks luua juba algusest koonduse alla mitte kuuluvate organisatsioonidega.

Lõpuks võib rahuldusega konstateerida: algtõukel, mis ant kongressiga, on olnud hääd tagajärjed. Tööd ei tehta mitte vaid koonduskavade sepitsemisega, vaid on asut ka tegelikule koondustööle. Selle tunnistuseks hiljuti peet Tallinna noorsoo organisatsioonide ühine pidustus-püha, mille sissetulek määrat koondust organiseerivale toimkonnale.

Võib vaid rõõmustada selle üle, millise agarusega ja energiaga säält töötati ja millist üksmeelt näidati. See on hääd ennustus.

Loodame, et ka teiste linnade ja maa noorsoo organisatsioonid seda eeskujut jälgivad.

Siis ei pruugiks meie tulevane keskkorraldus pääd murda iga viimase penni juures — ta võiks asuda omade otsekoheste ülesannete juures.

Ed. Riisman.

J. Järv.

Noorsoo karskusliikumisest ja ta põhjustist.*

II.

Veel raske on tabada meie päivil seda meeoleu, millise senine karskusaate teostamus noorsoos mõjule äratand. Paljud tegelikud näited lubavad eeldada ebarahuldavust selle vormilises avalduses, nagu seda juba eelpool puudutasin. Sama on avalikult kõneldud, kus juures isegi karskusmõte kroonilisi kannatusi iganud. Et viimaseid juhuseid õige masseliselt ning rõhulval määral esildund, peab kahtlema noorsoos enesest avaldanud ideelikuse ja karskusvaimu usaldavuse juures. On ju ikka konstateerit noorte loomulikku karskusmeelsust. Kui ka püüt näidata nende küllast teadlikust. Viimased asjaolud on enesest tõenäolised, kui üldse teaduse väärtusi mõistetakse, ent sootult erineb intellektuaalne tasapind, millega harmoonias tundmuslised fuunktsioonid elu avaldavad. Ei küüni paljast teadlikusest, kui suurimad kalduvused igasuguse kõrgema ja helendava mürgitamusele lähemal.

Enam vähem kindel on siiski tuntav karskusmeelsus meie noorsoos, mille säilitamiseks ent vaja mõjuvaid, üldrahuldavaid faktoreid. Senine primitiviteet võis maksev olla vaid ühe väerinna jaoks, meie ajal aga, kus noorsugu relvitult piirat laastavaist jõledusist ning hästi organiseerit hulgalisist pahedest, peab anduma paremate saavutamisele. Ka kultuurelu, mille elustamine sihiks, olgu vääriliselt rahuldet, et kanda endas ilusat, hääd, mõistekohast siseilmet.

Jälgides iga refleksi karskusliikumises tänapäevani, osutuvad uued seisukohad. Ei püsita enam vaid alkoholi platvormil, too on laiendat kõigile petlikele naudinguille. Need asjaolud ja piiritu laiendamine pole muu, kui järjekindel töökava täiendamine puhtkultuuri riisikul. Ent nimetat mürgitavaid naudinguid ei suudeta eales pinnaliste selgituste ja eitamustega kõrvaldada. Tegelikult on selgunud, et vaja uusi väärtusi luua, mis peegeldaks endis inimsuse kõrgemaid huvu ning võimaldaks tõbutunnete rahuldamsi noorsoos. Mäinitute sünniga asetuks igasuguste sopakinode, tubaka, hasartismi, rikut salongtantse j. t. koos halkoholiga, asemele tervendavad naudingud, millised kindlustavad noorsoo autonoomse isetegevuse karske kultuuri alal.

Ülalmäinit mõtted, ehkki uued, on suutnud meil teatava positsiooni kujundada ja mitmeti osutund nende praktiline väärtus. Eks ole sennine elu ise dikteerind, millises suunas läheneda instinktiivsete tahte valgusele. On on vaja veel kristalliseerumist ja kainenemust ning karske nooruse enese iseloomulist väljendust, mis õigustab absoluutsele andumusele alkoholivaba tuleviku konstrueerimiseks.

*) Käesolev kirjutus millest osa eelmises numbris ilmus, on üldine ülevaade senhisest noorsoo karskuseliikumistest ja ta elulisest väärtusest: märkides vaid iseloomustavaid jooni lühikeses arenemuskäigus.

Autor.

„Uudismaa“ ilukirjandusliku numbri puhul.

Selles leiduvad teosed peaaegu kõigilt nooremalt kirjandusjüngritelt: Jaik, Kauts, Veisilo, Nukk, Antson, Kaaver, M. Raud, Ritseson, Laanessaar ja mina ise — A. Kalamees. Ja peab tõe au andma — number on korda läind ja on mitmekesine ning tujukas. Iseäranis, mis puutub luuletustesse; on niisugune kimbukene üsna meeldivaid ja sugugi mitte samas „Uudismaas“ minu artiklis lendu lastud noorsooloomingulise tasapinnalist, vaid hoopis kõrgemal. See on aga sellest, et käesolevasse on kogunenud n. üt. noorsoo eliit, vaimline aristokraatia, kui nõnda ütelda lubatakse. A. A. Laanessaar on mõtiskelev, ideeline ja filosoofiline luuletaja, kuid mitte igavalt, ei vaid vägagi luulekergelt ja tujukalt; ma ei taha hinnata, kui sügav see on, aga pandagu mingit aimet tähele, siis on see nagu Suits oma elutule faasis, iseäranis mis puutub „Suurtöötusse“, mis on, muide, väga ilus asi. Valter Kaaver on, ütleme, meie Verhaeren, ainukene käesolevas bukettis, kes on deklameeriv; kuid ka sellesuguses paatoses on oma hüve. „Suurlinn“, millist meil Eestis veel ei ole, on nagu hallutsinatsioon, kuid vägev nägemus ja huvitav mõnes tükis isegi kui Barbaruse taltsutatud ja avaramgi, mitte nii palju roppustega uhkustav teisend. J u h a n Jaik — võrumaa rahvuslik poeet on tulnud väikse luuletusega, ent paremaid asju temast võib leida tagapool minu arvustuses tsitaatidena, kus ma teda küllalt ja paljugi kiitnud, mis vistist ei olnud kombelik. Mart Raud on meie Eino Leino, kes rahvalaulu tahab kunstluules kasutada. Nii natukene kordamislaulu, mis alles lõpul jõuab tõsisemalt mõjuvale kunstluulelisele rahvalaulule üle kaunis ilusa ja üllatava pöördega — jutustusega unenäost, mis tuleb surma eeli. Tema viga on see, et ta algul siiski liiga hoolega on tahtnud rahvalaululik olla, mis alles lõpuks tihedamaks muutub; peab aga püüdma täielik olla ja mitte rahvalaulu venivas sisus jäljendusväärilist nägema, sest rahvalaul pole mitte ainult jäljendamiseks, vaid kõigepeält just sisuliseks ja ka vormilisekski reformeerimiseks, nagu seda ka Eino Leino on mõistnud. A g n e s K a u t s'i kolm luuletust on ilusad, õrnad, märglevad asjakesed, missugust sõna nende kohta kõige paremini passivaks võib pidada. Õnnestanumaks võib pidada siiski kõigeenam „Ema häällilaulu“, nii rütmilt, mis hääbub lõpuks iga neljandama (olematu) rea paiku, nagu sositusegi lõpp kaob. Eduard Nukk on hoopis teistsugune; ta on nagu viludam, on aga täielisem vist teistest oma vormi vabas tarvitamises ja oma ütelusviisi diskreetsuses, mis vahel paistab koguni nagu üleva tarkusena. Ilusad on väga sagedasti just väikesed luuletused, kui kõige otsekohesemad ja keskendatumad ja kõige otsejoonelisemalt vast ehk südamest tulevad — ja niisugune on Nukki „Tühjad on“, mille siin tema lühiduse pärast ära toon, et ka minu kuiva kirjutust natukene elustada.

Tühjad on südame surutõrred
tilkumast tunnete mahle magusaid.
Palju päevi nii miljonjaguseid
ülesse ahtinud aegade orred.
Tuleks veel kunagi tagasi taotet
ajad noorusehäd ja vagad.
Elu, kas iialgi roose veel jagad, —
roose kukkunuid, roose kaotet ?!

Ma ei ütle niisugusele asjale midagi juure, sest sellel on oma otsekohene kõnelemisviis, millele lisada ei saa seletavat. Sellevastu — Kusta Vesilo on jälle hoopis teine. Tema luuletus „Kui ma veel magasin“ on

midagi eepilist-arhailist; ja täitsa uut ainelt, mingit jäljendust ega lähidaid eeskujusid ei torka silma, kuna harilikult kõik noored luuletajad peaaegu maksva sääduse järele on kellegi meistri õpilased, muidugi esialgul, kunni tiivad tuult võtavad.

Ja seda luuletuste kimpu ehib lõpuks A. Orase poolt tõlgit H. v. Hofmannsthal'i luuletus „Nägemus“, mis oma hiiglapurjjs, musta laeva ja kodumahajäädavusnukrusega on selle saksa kirjanduse imelapse (kes vast kõige kohasem siinpaigas, kuna tema on olnud nooruse kunstnik, kes kunni kahekümnendama oma eluaastani lõi oma kaks klassilisemat meistritööd „Tiziani surm“ ja „Surm ning rumal“), ühe hilisema klassiku terves ilmikirjanduses lüüriline laul, võrdne oma mõjult tema teisele vastuttavamalegi laulule, mis M. Underi tõlkes meilgi olemas. —

Und Kinder wachsen auf mit tiefen Augen,
die von nichts wissen, wachen auf und sterben,
und alle Menschen gehen ihrer Wege . . .

Ja, nende luuletuste juures läheb südameilt ära. Siin on, mis võib hääd vilja ajada. Kui see kasvab. Ausõna, siin on ühte ja teist veetlevat ja lugemisel ligitõmbavat.

Ma ei tihka proosas sarnaseid oletusi teha, selleks on liig vähe proosat toodud. Proosa ei ole ka mitte nii loomulikki siin; kirjanduses on see tavalik, et ennem luuletetakse, siis hiljem tuleb proosa, vähemalt hää proosa, kuna varem luuletamine ei tarvitse olla ka sõnasõnalises mõistes riimitud luuletus, vaid on harilikult riimimatu lüürika või kuidas seda veel nimetakse — luuletused proosas. Al. Antsoni katke romaanist „Rameryy“ on minu poolt juba kunagi varem käsitet; karta annab, et niisugusele fantastilisele joonele viidud romaan töötab palju üllatavat ja enneolematut, ei anna aga siiski vististi muud pääle õuduse ja suurvaimliste inimeste dekoratiivset esinemist.

On ka artiklite osa olemas; nii paradoksaalne „Tööst kui kunstist“ AtA ja „Kunst, kunstnikud ja kunstikoolid“ Re-ise, mis on huvitavalt kirjutet, esimene iseseisvamalt, arutades, kuidas töö inimest õnnestab ja kultuuristab, sest et töös sisaldub iseseisev väärtus, aga ainult niikaugele kui tema pääl on töötaja enese vahenditu lõbu, ehk huvi. Vahendlik töö ja mehaanilik ei sisalda seda tähtsat, tööd kunstiga vennastavat printsiipi. Teine kirjutus selgitab kunsti intellektuaalset, omapärast arenemist ning mõistmist.

Huvitav on Gustav Suitsi artikkel „Tagatipp“, millega ta astub noorte sekka. Nii . . . noor olla on kevadet rinna sees kanda . . . ja meil ei ole põhjusi teha etteheiteid sellele, kui nooruslaulik nüüd küll juba palju diplomaatilist ja urgitsevat, aga siiski hästi ja teravmeelset ja mis pääasi, nii tema seisukohalist kui ka siiski igale noorele samavõrra omast ilmavaadet avaldab. See on käremeelsus, nii meie rahvusliste kui ka radikaalsete vanemate ning ülevõlvuse tagurlikesse juhtivate eneseavalduste puhul. Ja mis veelgi huvitavam, Suits heidab ette noorsoole, et see pole olnud küllalt nooruslikult aktiiv, tegu võimas, tuletades meele noorusautonoomia igatsust, mis kaitseks kultuurliikumisel noortsugu pedagoogilisest juhtivast käest, mis on nii sagedasti mõistmatu ning vaenulinegi noortsugu eriti kaasatõmbavaile maailma kirjanduse ja kunstide inimsusaateliste tungidele, kuna need avalduvad sagedasti pühitset traditsiooni hülgamise ja uute mõtete levitamise näol, mis tekitab rahutust ja näilikult ei ole vahenditult positiivne.

Ado Kalamees.

Väike kavatsus.

Kättejõudev laulupidu on kihama pannud terve maa, jättes oma varju kõik muud sündmused. Laulupeod üldse on saanud meil juba traditsiooniks ja äratavad rahva suurt huvi. Milline hulk lauljaid võtab praegusest laulupeost osa! Midagi umbes üks protsent kõigest rahvast!

Ei saa aga tähendamata jätta, et suur osa neist lauljaist eriti just laulupeoks hakand laulma. Üldine õhin on neid kaasakiskund. Pärast laulupidu vast loobuvad nad jällegi sellest. Palju kooregi on vaid laulupeo tõttu ellu tärkand ja küsitav on, kui kauaks nad pääle laulupidu püsima jäävad. Ei ole ju siis jälle nii pää ette näha sarnast kaasakiskuvat momenti kui praegune laulupidu.

Ent kudas eemaldada kooride lagunemist? Kudas ant tõuget arendada, et ei tuleks vahele surnuid punkte? — Järgmine suurem üldine laulupidu ei tule vast nii pää.

Eriti noorsoo seltside seisukohast on see küsimus tähtis. Meie, noored, esimeses järjekorras peame hoolitsema selle eest, et laul — meie elavaim tunduste väljendaja — ei saaks vaibuda. Vaadakem, millise õhinaga praegust lauluproovest osavõetakse, vaatamata, kas ilm ilus või vihmane. Kes seda suvisel ajal ennenäinud! Aina rõõmustada võib, jälgides seda elavust ja huvi. Möödub aga laulupidu, võib kindel olla, et igas laulukooris tuleb suurem puhkeage ja küsitav, kas pääle seda puhkeagega mõned koorid enam üldse ellu ärkavad.

Siin väike ettepanek noorsoo liitu organiseerivale toimkonnale ja tulevasele noorsoo liidule: — alustagem ettevalmistusi ülemaalseks noorsoo laulupeoks. See laulupidu peaks olema juba tuleval suvel ja mitte enam Tallinnas. Ta võiks peetud saada kas Tartus, Viljandis ehk m., kus veel üldised pidustused pole tüüdanud. Siis on meil jälle suurem eesmärk, mille poole rühime ja mille saavutamine pakub teatud vaimlist rahuldust.

Nii siis — üldisele laulupeole järgnegu tuleval suvel noorsoo laulupidu. Selleks jõudu!

Ed. R.

Ü. E. N. Ü. Tartu osak. tegewusest.

(Järg)

Teiste osakondadega suhete loomiseks on Tartu osak. juhatus samme astund, ent vaevalt on loota, et sest enne suvet saab asja. Suvel on vähemalt vastastikkude külaskäikudega võimalik sellele kindlamat alust rajada. Siiski on Tartu osakond katsunud referente ja kõnelejaid teistesse osakondesse saata, kus selleks soovi avaldetud. Ametliku organisaatorina Tartu osak. poolt tegutses ns. J. Kull.

Osakonna tegevusest informeerimiseks ja töö ühtlustamiseks kutsuti aasta algul ellu osakonnas omavaheline shapirografeeritud ajakiri. Ent päevavalgust leidis ainult esimene number, kuna hiljem peetud pääkoosolek selle väljaandmiseks ja toimetamiseks enam toimkonda ei valind, vaid selle töö juhatuse õlgadele veeretati, kes ajakirja otsustas likvideerida. Tuleb kahetseda seda otsust. Ajakirjal oleks olnud täita ikkagi tähtis funktsioon ja teiste osakondadega suhete loomises oleks ta tuntavalt võinud mõjuda kaasa. Muidugi ainult sel juhtumisel, kui ajakiri neisse raamesse oleks jäänd, mis ta endale esimese numbri juhtsõnas määras. Tehnilistel põhjustel oli küll ajakirja välimus kui ka sisu mitte vastaval kõrgusel, ent majanduslise seisukorra paranedes oleks ajajooksul võidud üle saada ka sellest takistusest.

Aasta esimesel pääkoosolekul valiti uus juhatus järgmises koosseisus; ns. Urm (vanast juhatusest), ns. Haumi, ns. prl. Kraan, ns. Pihlap ja ns. prl. Vilo. Oleks soovida, et edukamaks tegevuseks juhatus omale vastavatelt tegevusaladelt liikmeid koopteeriks juure, sest juhatuse õlgadel palju tööd. Käesoleva aasta kavatsusist on teostamisel stenograafia ja teistkordsed esperanto kursused. — —

Tartu Noorsoo Seltsiga pidasid Tartu osak. ja Keskjuhatuse esitajad ühinemise asjus läbirääkimisi. Juhatus algul toetas seda mõtet ja lubas omalt poolt liikmete sääs asja selgituseks vastavaid samme astuda. Ent hiljem Tartu Noorsoo Seltsi pääkoosolekul, kus ühinemisküsimus päevakorda võetud, selgus vastupidine. Juhatus ei olnud mitte ainult asja toetamiseks kihutus-tööd teind, vaid ka ise eitavale seisukohale asund. Põhjused juba ammu tuttavad ja igivanad: kardetakse hirmsasti Tallinna ja Keskjuhatuse „rusikat“, mis mingisugusel põhjusel neid kohe pigistama pidavat hakkama, kui ühinemine teostuks.

Ent suhted Tartu osak. ja Tartu Noorsoo Seltsi vahel on hääd ja loota on, et Ü. E. N. Ü. põhimõtetega ja eesmärkidega lähemalt tutvunedes T. N. S. teisele arvamisele jõuab.

Ed. R.

U. E. N. U. Esitava Rogu koosolek.

peeti ära 10. juunil. Muude küsimuste sääs tulid harutusele „Urikivi“ osaihisuse asutamine, lipukava vahtuvõtmine ja märgi valmistamine. — „Urikivi“ osaihisus otsustati asutada ühel häälel. — Ü. E. N. Ü. lipuks võeti vastu Keskjuhatuse poolt esitatud kava, mille järgi lipp roheline, vardapoolne osa (vahekorraga umbes 1:4) valge, millel Ü. E. N. Ü. märk osak. nimetusega. — Ü. E. N. Ü. märgi valmistamises otsustati eesõigustada mõnda kullasepa äri, kes märgid laulupeoks teeks valmis. Märk, mis hõbedane, tuleks maksma umbes 100 marka.

Mõned statistilised andmed U. E. N. U-st.

Ü. E. N. Ü-1 on üldse 28 osakonda, umbes 2200 liikmega. Neist on linnades 3 osak., kuna 25 mitmel pool maa nurkades. Maakondade järgi on osakondi Harjumaal 10, Järva- maal 4, Virumaal 5, Tartumaal 3, Pärnumaal 1, Läänemaal 5 (nendest kaks Hiiumaal).

Laulupeost võtavad osa kolme osakonna koorid. Koorisi on aga ka teistes osakondades, kuid mitmesugustel põhjustel ei saa need laulupeost osa võtta.

Nuno.

Bim-bom-bum-bam!

Venu al Jezuo Kristo! Vokas li vin. Kaŝu vin en liaj vundoj! Donu al li sin! Haleluja! Haleluja! Dio estu nun glorata! Haleluja!

Haleluja!

Tra-tarah-tah-tah-tah!

Milito: Hommilionoj pro nenio unu-alian buĉadas. Mortigiloj: Glavoj. Lancoj. Pafiloj. Kanonoj. Venengaso. Elektro. — — — Homoj-kadavroj. Pro kio? Bluruga, varma sango en riveroj fluas. Cerboj elkraniigitaj kuŝas. Pro kio? Purpura morto kun falĉilo staras.

Pif-paf! Pif-paf!

Aĥ! mono . . . Ĉiopova Mamono. Plejpotenca en la Universo. Borso: milionoj, miliardoj. Banko: malpuraj monbiletoj. Ambaŭ: dekpudaj grasigitaj porkoj, maturaj por rostado. Kiu rostos? Kiu manĝos?

Uih! Aih!

Dancosalono. Eŭnuka orkestro muzikas. Smokingvestitoj paradas. Haremvirinoj koketas. Fokstroto. Ĝimio. Jacobando. Parfumo. Jupsusuro.

Uih! Aih!

Hip-hip-hura'!

Rekordoj. Modernaj bov bataloj. Modernaj matadoroj: Infanoj. Patrinoj. Dancistinoj. Marodistoj. Ŝpekulistoj. Ŝtelistoj. Hi-hi-hi! Rekordoj. Ha-ha-ha! — — — Sportejoj: Lancoj. Diskoj. Kugloj. Saltoj. Barilkuro. Marathono. — — — Piedpilko de goalo al goalo flugas. Gajno! . . .

Hip-hip-hura'!

Vivu! Vivu!

Vivu respubliko! For monarkion! For kapitalreĝojn! For burĝaron! For sangsuĉistojn! Vivu proletariaro! Vivu la ruga standardo, simbolo de revengo de la proletariaro!

Vivu! For!

Frenezaj

popolamasoj malliberulejojn detruas. Brulegoj la ĉielon noktan skarlatigas. Pendigiloj je blukadavroj abundas. Ĉe pretfositaj tomboj senkulpuloj — infanoj kaj patrinoj — mortpafigas: revengo de la proletariaro.

Pif-paf! Pif-paf!

Panon! Panon!

Donu al ni Panon! Ni malsatas: Panon ni ne havas. Kie Panon ni prenu, por nin kaj niajn familiojn nutri? La infanoj agonias en malsekaj keloj, kie Morto ĉirkaŭras La filinojn, fratinojn pro Pano sur stratoj sin vendas. Sin vendas! Pro malsato!

Malsato!

Lumon! Lumon!

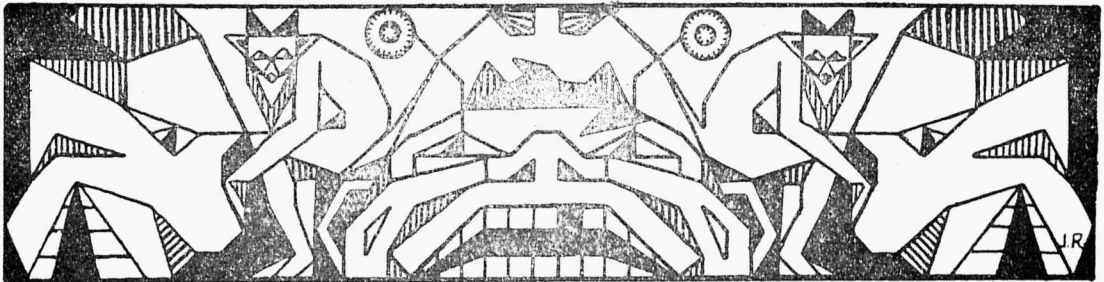
Lumon al ni donu! Je Lumo ni soifas, ĉar ĉirkaŭ kaj en ni mallumo regas. Suno, per viaj oraj radioj la grizan marĉnebulon disigu, por ke vin en via tuta brilo ni vidu! Suno, la nigrajn nubojn forigu,

por ke

la Ora Epoko

alvenu al ni!

Henriko Seppik.

JH - HII.

„Võru Teataja“ kulturist!*

Ühen „Võru Teataja“ numbrin võimeleida must valge peal: „Kirjanduslik ringreis. —

Pühap. 3. skp. oli, noorkirjanikkude ringreisu puhul gümnaasiumide**) ruumes kirjandusõhtu. Esinesid: E. Randsepp, M. Jürna, I. Jaik ja A. Antson...

Mis mul esinejatest ütelda on, siis ainult niipalju, et mõned neist on head deklamerijad, mõni halvem; mõni kirjutab à la Adson, mõni deklamerib à la Tuglas ja mõni luuletab modern Võru keeles. Kahjuks aga ei saanud ettekandeid jälgida sest esinejad lugesid liig masinlikult nii et noorkirjanikke võimisest jne. ei või midagi ütelda. Ja olekski wara „õhtust enne päikese loojenemist rääkida.“ Elame aastaid, siis näeme.

Olgu muu, kuidas oli, sest kõigegea võib kuidagi leppida. (!!) Aga üks, millega ei või rahul olla, see on Võru, iseäranis wanema publikumi ükskõiksus waimlise kulturi vastu. Hilja aja eest olnud Kriisa ja Kangeri kontserdi ning pühapäewase kirjandusõhtu puhul on Võru seda otse hiilgawalt näidanud.

Meie seltskonda ei huwita muu, kui ainult Italia kahekordne raamatupidamine ja arwelaud, sest seda tuleb tarwis, kuna waimline kultur, noh „seega ei saawat kõhtu täita.“

Liig õrnatundeline näib Võru publikum kõige muu vastu olewat, kuid mitte kirjanduse ja kunsti vastu. Mõeldagu ainult: pühapäewasel kirjandusõhtul ainult paar-kolmkümmend õpilast ning mõni wanem inimene. Olgugi, et noored esinejad weel pole tunnustatud jõud, kuid igatahes tahame meie tulewikus neilt seda loota. Ning iga patriodi ja kulturisõbra esimeseks ülesandeks olgu: jälgida, lihtsalt huwituse pärast. Aga, kategoriliselt ei. Ning samal ajal tantsib publikum kuumas seminaris, naerab kõhu wabisedes kinos, tipsutab kohwikus ja siunab Eesti „ideewaest ja saamatut“ kirjandust ja kirjanikke.

Ja kas võibki nii juttu olla millalgi kulturist sõna tõsisem mõttes, sest weelgi ei tunne publikum selle järele wadadust.

See on traagiline kurbloolus, (peaks wist „tragiline“ olema!) ja ühtlasi häbiplik Võru publikumis“. — Olgugi, et „Võru Teataja“ ja armsa Jumala juures kõik võimalik, seletab see „kulturi“ dokument „Võru Teataja“ kallaleitungi „Viisnurgale“ — sääalju sar nast „kulturi“ ei leidnud! — Tunnen kaasa mõnitetule Võru publikule, kahjatsen ka toda Kõrgemat „kulturi“ Koda, kes sellele teatajakesele tugenedes ametlisi otsusi ja hoiatusi teeb. —

Ent siiski veel küsimus V. T-le: Kas auväärt arvustai — on üle 7. aasta wana? —

Tiibuse Jaagust ja Ü. E. N. Ü. rinnamärgist.

„Päewalehe“ N. 121 (28. V 23) joone all wõtab Tiibuse Jaak, lõbusamaid leierkastimehi, muu sigri-migri sean sõna ka Ü. E. N. Ü. rinnamärgist. (olgugi, et Tiibuse mees enast nalja ütles, tegema palun siinseid ridu siiski tõsiselt wõtta).

Hra Tiibus on harjund ikka kõike läbi virilate klaaside, saasta ja sampsu nägema. Sellep. siis ka need pea peale pööratud A (ate)-d. (Ent kas siis lõhkumatalt lõhutud Viljandi koolimajad, ükskord, juba unund ei ole ka?)

Tahan siin koon teie kõigiga mõelda, Te julmad mõnitaid, ent asju näha siiski natuke teisiti. Praegusaja noorusel ju puuduvad Teie arwaten aated — järjelikult, mis neil ei ole seda ei saa nad ka pea peale pöörata. Ent noored on kõigepealt ikka noored, ja noorus on õie aeg — siis nähku kõik need, kel silmad on näha, ja ka need kes, siiski ei näe, sen rinnamärgi üldvormin õit, minu pärast kas või oma potitubaka. — Ja siis need noored lopsakad põhjamaa kuused: Nood olid esimesed kes pidasid kinni me pinnale söös-tuva tormi, siis kui wanad rahulikult pöõsa varjun waid selle üle mõtlid, kuis tõsta koduse purskari toodangut. — Ja siis too viieharuline täht — kas teate Jaak, too om peremees Peedu, kes kogu ilma oma ymber laseb käia, neid koguden ja koondaden. — Nii, nii. Ja see on kõik.

*) Peaks wist olema kulduurist, Kirjaladuja.

**) Sõrendused, igalpool minu. Jh — Hii:

Tegev toimetaja: Aug. Jõger. Vastutav toimetaja: Ferd. Kreitsmann. Toimetus: Juhan Jaik, Joh. Järv, Joh. Tünn. Väljaandja: Ülemaalise Eesti Noorsoo Ühenduse Keskjuhatus,

Trükitud O.-ü. „Edu“ trükikojas, S.-Kompassi 40. Telefon 14-92.

Kirjavastused.

- A. A-tson — „Synnipäeval“ — ilmub järgmises numbris.
A. Gr-vald — „Viimistlemine“ saatke „Uudismaale“.
A. T. Saadet käsikirjad nõrgad.
A. V. Sama vastus.
A. Pl-puu. Teie ülevaade vaid propageeriv kirjutus teatava organisatsiooni kasuks, — seepärast ei. Kui lubate oleme nõus andmeid kasutama.
H. I-nes. „Selma“ järgmises numbris võimaluse korral. „Noorsoo kirjanduslik järelaime ja paroodia“ võimaluse korral.
-

Lubatud karrikatuurid I-selt noorsoo organisatsioonide kongressilt pidid sellest numbrist kahjuks ruumi puudusel välja jääma. Ilmuvad edespidi tsüklis „Noorsoo vaimlised juhid“.

Teatri, muusika, male ja spordi osakonnad pidid sellest numbrist samuti ruumi puudusel ära jääma, mille pärast lugijailt vabandust palume.

Kuna eelmisse numbrisse kahjuks segavaid trükivigu sissejäänud oli, palume neist allpool tooduid parandada järgmiselt:

Kirjutuses „Teatrimäng ja Kirik“ (lhk 12)

31 rida	ülevalt:	on	Pirrot,	peab olema:	Pierrot.	
III osa 10 „	„	„	muidug	„	„	muidugi
„ 11 „	„	„	kannatus	„	„	kannatus
„ 17 „	„	„	apaatiga	„	„	apaatiaga
V osa 1 „	„	„	teaairimärg	„	„	teatrimäng
„ 8 „	„	„	usuõetus	„	„	usuõpetus
„ 9 „	„	„	pikemini	„	„	pigemini.

Kirjutuses: I. noorsoo organ, kongress.

6 rida	alt:	on	nord,	peab olema:	noid
1 rida	„	„	lause lõpust puudu sõna		pikemalt,

Eelmise numbriga algas ilmumist Ülemaalise
Eesti Noorsoo Ühenduse Keskjuhatuse väljaandel
noorsoo kirjandus-, kunsti- ja seltsi-elu aegkiri

„URIKIVI“*

Noored, keski muu ei avita meid, kui vaid meie ise!
On aeg praegu umbsem ja rõhuvam, kui kunagi varem.
Ka raske orjuse kõige suurema vaesuse päivil oli selts-
konnal üksteisele midagi anda — elav sõna. Nüüd
puudub see — elava sõna asemel pakutakse ükstei-
sele veel vaid reklaami! Noored, leek me põues põleb
ju veel ideaalide palay, — oleme kehvemad küll kui ku-
nagi varem, kuid meil siiski veel, mida üksteisele anda
— meie otsekohene, võltsimata tundmus.

Et noored, üksteisilt õppigem tundma iseend!

Ulatagem käed ja koondugem ümber „Urikivi“ mille
lõke meid soendaks ja valgustaks kesk tänapäeva ärivaimu.

On raske väljaanda aegkirja mis pole rajat äri pääle,
mil isegi kaukameeste väljaanded püüavad üksteist üle-
lüüa igasugu kõditavate romaanide rohkusega.

Sest lugege „Urikivi“ ja mõjuge kaasa tema
levinemiseks, et ei kustuks lõke meie esiisade „Urikivil“, et
ei suits sumbuks, ja tunneks me ohvri magusat lõhna
veel püha Taara tamm. Saatke vastav summa ajakirja
talitusele, arvates 40 mrk. number, ja Te saate vastu
sama arvu numbreid. — Korraliku tellimiste täitmise kind-
lustab Teile Ü. E. N. Ü. Keskjuhatus. — Noored, — ei
avita keski muu meid kui vaid me ise!

„Urikivi“ toimetus ja talitus
Tallinn, Pikk tän. 69.

* Urikivi-ohvrikivi.